

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2025-34-14>

УДК 81'25:001.82

ЦИМБАЛ Світлана

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

<https://orcid.org/0000-0003-0652-369X>

svitlana.tsymbal@e-u.edu.ua

МОВЧАН Олена

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

<https://orcid.org/0009-0008-4274-9817>

olena.movchan@e-u.edu.ua

ГАПОНОВА Валентина

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

<https://orcid.org/0009-0004-4871-9636>

Vgaponova719@gmail.com

КОРПУСНІ МЕТОДИ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Стаття зосереджується на вивченні поточного етапу та перспектив розвитку корпусної методології у перекладознавстві як одного з ключових векторів сучасної науки про переклад. Розглядаються методологічні новачки у царині, насамперед трансформація від описових стратегій до концептуальних і практично-орієнтованих методик, що відображає еволюційні зміни корпусних перекладознавчих студій останніх років. Пріоритетну увагу зосереджено на дослідженні інноваційних аналітичних конструкцій для корпусно-базованих перекладознавчих досліджень, сформованих на підґрунті моделі оцінювання перекладацької якості Хауза та концептуальних засад деформаційних процесів у перекладному тексті Бермана. Проаналізовано проблематику браку єдиної методологічної платформи, що спричиняє різноманітність у трактуванні ідентичних даних і підриває об'єктивний і науковий характер підходу. Розкрито значення корпусного аналітичного апарату у педагогіці перекладу, зокрема застосування навчання, орієнтованого на дані, та корпусного аналізу для оптимізації освітніх процесів. Обґрунтовано потребу поєднання лінгвістичних досягнень з позамовними чинниками для подолання надмірного фокусування на окремих текстах та перекладацьких універсалах. Прикладна цінність дослідження полягає у визначенні рекомендацій щодо розширення обсягів корпусно-базованих перекладознавчих студій через застосування мультидисциплінарних стратегій та об'єднання різноманітних корпусних типів. Результативність дослідження може знайти застосування у модернізації освітніх програм з перекладознавства, формуванні нових методик корпусного аналізу та створенні інноваційних педагогічних засобів. Подальші дослідницькі перспективи охоплюють розробку стандартизованих корпусно-аналітичних методологій, формування спеціалізованих корпусів для різних перекладацьких типів та імплементацію штучного інтелекту у корпусних розвідках.

Ключові слова: корпусно-базовані перекладознавчі студії, методологія, мультимодальний переклад, корпусний аналіз, наука про переклад, перекладацька педагогіка.

TSYMBAL Svitlana, MOVCHAN Olena, GAPONOVA Valentyna

Private Higher Educational Establishment "European University"

CORPUS-ORIENTED METHODS IN TRANSLATION RESEARCH: CONTEMPORARY APPROACHES AND DEVELOPMENT DIRECTIONS

This article focuses on examining the current stage and development prospects of corpus methodology in translation studies as one of the key vectors of contemporary translation science. Methodological innovations in the field are considered, primarily the transformation from descriptive strategies to conceptual and practice-oriented methodologies, reflecting evolutionary changes in corpus translation studies in recent years. Priority attention is concentrated on researching innovative analytical constructions for corpus-based translation investigations, formed on the foundation of House's translation quality assessment model and Berman's conceptual principles of deformational processes in translated texts. The problematic nature of lacking a unified methodological platform is analyzed, which causes diversity in interpreting identical data and undermines the objective and scientific character of the approach. The significance of corpus analytical apparatus in translation pedagogy is revealed, particularly the application of data-oriented learning and corpus analysis for optimizing educational processes. The need for combining linguistic achievements with extralinguistic factors to overcome excessive focus on individual texts and translation universals is substantiated. The applied value of the research lies in defining recommendations for expanding the scope of corpus-based translation studies through applying multidisciplinary strategies and uniting various corpus types. The effectiveness of the research can find application in modernizing educational programs in translation studies, forming new corpus analysis methodologies, and creating innovative pedagogical tools. Further research perspectives encompass developing standardized corpus-analytical methodologies, forming specialized corpora for different translation types, and implementing artificial intelligence in corpus investigations.

Keywords: corpus-based translation studies, methodology, multimodal translation, corpus analysis, translation science, translation pedagogy.

Стаття надійшла до редакції / Received 17.05.2025

Прийнята до друку / Accepted 22.06.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОКІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Корпусно-базовані перекладознавчі студії (КБПС) зазнали суттєвих трансформацій, здійснюючи перехід від описових методологій до концептуальних і практично-орієнтованих стратегій у останні роки [2, с. 1]. Цей науковий вектор перетворився на один з найбільш динамічних у сучасному перекладознавстві, що підтверджується інтенсивним зростанням кількості публікацій, насамперед за останнє десятиріччя [1, с. 2]. Проте, попри активний розвиток галузі, залишається комплекс нерозв'язаних методологічних питань. Зокрема, брак єдиної аналітичної платформи часто спричиняє ситуацію, коли недостатньо досвідчені дослідники не враховують критичні чинники, що призводить до різноманітних трактувань ідентичних даних та істотно підриває об'єктивність і науковий характер підходу [3, с. 1].

Аktуальність проблематики посилюється тим фактом, що корпусні методики активно інтегруються в перекладацьку освіту, зокрема через використання навчання, орієнтованого на дані, та корпусний аналіз. Водночас піддається критиці значна залежність від індивідуальних текстів та перекладацьких універсалій, натомість наголошується на необхідності поєднання лінгвістичних досягнень з позамовними чинниками. Особливої ваги набуває розвиток мультимодальних перекладознавчих досліджень, що характеризують переважну більшість сучасних культурних продуктів. Мультимодальність, що тлумачиться як "застосування множинних семіотичних підходів у проектуванні семіотичного продукту" [4, с. 20], висуває нові виклики перед науковцями та вимагає створення відповідних методологічних інструментів.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Базові дослідження С. Лавіози сформували фундамент корпусно-орієнтованих перекладознавчих студій, встановивши ключові принципи та методології цього напрямку [5, с. 87]. Подальший розвиток знайшов відображення у працях, представлених у "Routledge Handbook of Corpus Translation Studies" за редакцією Д. Лі та Дж. Корбетта, що пропонує всебічне висвітлення центральних питань корпусно-інформованих перекладознавчих досліджень. Значним внеском у розвиток даної проблематики стала колективна монографія "New Perspectives on Corpus Translation Studies" за редакцією Ванга, Ліма та Лі, яка акцентує на багатofункціональному застосуванні корпусних ресурсів для освітньої діяльності. Дослідники зазначають, що викладачі перекладу отримують суттєву користь від цієї роботи, особливо ті, хто застосовує навчання, орієнтоване на дані, та корпусний аналіз [7, с. 245]. Нещодавнє дослідження Грейнджер та Лефер "Extending the Scope of Corpus-Based Translation Studies" розширює межі корпусних перекладознавчих досліджень, пропонуючи нові підходи до аналізу [6, с. 125].

Теоретичні основи сучасних корпусних студій базуються на моделі оцінювання якості перекладу Хауз та концепції деформації перекладного тексту Бермана, що дозволяє сформулювати більш комплексну аналітичну платформу [8, с. 3].

Нерозв'язаною частиною загальної проблематики залишається створення стандартизованої методології корпусного аналізу, яка б гарантувала об'єктивність та відтворюваність результатів досліджень. Також потребує подальшого дослідження питання інтеграції корпусних методів у освітній процес підготовки перекладачів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану корпусно-базованих перекладознавчих студій, визначенні основних методологічних інновацій та обґрунтуванні перспектив розвитку цього напрямку науки про переклад.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати такі завдання;

1. Дослідити динаміку розвитку корпусно-базованих перекладознавчих студій на основі бібліометричних показників;
2. Схарактеризувати основні методологічні інновації у сфері корпусних перекладознавчих досліджень;
3. Визначити роль корпусного аналізу у сучасній перекладацькій освіті;
4. Обґрунтувати необхідність створення єдиної аналітичної платформи для корпусних досліджень;
5. Сформулювати перспективи подальшого розвитку корпусно-базованих перекладознавчих студій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Корпусно-базовані перекладознавчі студії зазнали суттєвої еволюції, здійснюючи перехід від описових методологій до концептуальних і практично-орієнтованих підходів. Такий перехід свідчить про зрілість дисципліни та її спроможність вирішувати складні теоретичні та практичні завдання. П'ятірка найбільш цитованих науковців та їхні праці виокремлюються з дослідженого матеріалу за трьома ключовими показниками: частота цитування, централізація та близькість [1, с. 2]. Це дозволяє встановити інтелектуальну

структуру галузі та ідентифікувати найвпливовіші роботи, що формують теоретичні засади сучасних досліджень.

Однією з найбільш значущих методологічних інновацій останнього періоду є створення нової аналітичної платформи для корпусно-базованих перекладознавчих студій. Ця платформа, розроблена на основі моделі оцінювання якості перекладу Хауз та концепції деформації перекладного тексту Бермана, спрямована на подолання проблеми браку єдиних підходів до аналізу. Необхідність такої інновації зумовлена тим, що відсутність єдиної платформи часто призводить до ситуації, коли недостатньо досвідчені дослідники не враховують критичні чинники, що спричиняє різноманітні трактування ідентичних даних та істотно підриває об'єктивність і науковий характер підходу.

Розвиток мультимодальних перекладознавчих студій також вимагає методологічних інновацій. Мультимодальність, що характеризує переважну більшість сучасних культурних продуктів, ставить перед науковцями завдання створення нових інструментів аналізу семіотичних систем [4, с. 20]. Корпусний аналіз відіграє дедалі важливішу роль у сучасній перекладацькій освіті. Викладачі перекладу отримують суттєву користь від використання корпусних ресурсів, насамперед ті, хто застосовує навчання, орієнтоване на дані, та корпусний аналіз. Дискусія про перекладацьку освіту заохочує викладачів перекладу звертати особливу увагу на багатофункціональне застосування корпусних ресурсів для освітньої діяльності. Це включає не тільки використання готових корпусів, але й залучення студентів до створення власних спеціалізованих корпусів. Корпусні методики дозволяють реалізувати принципи доказової освіти, коли педагогічні рішення ґрунтуються на емпіричних даних. Студенти отримують можливість самостійно досліджувати мовні явища, порівнювати різні перекладацькі рішення та формувати власне розуміння перекладацьких стратегій. Особливо цінним є використання корпусів для розвитку критичного мислення студентів. Аналіз великих масивів перекладних текстів дозволяє виявити закономірності, які не завжди очевидні при вивченні окремих прикладів.

Попри значні досягнення, корпусно-базовані перекладознавчі студії стикаються з низкою викликів. Основним з них є необхідність створення стандартизованих методологій, які б гарантували об'єктивність та відтворюваність результатів досліджень. Важливим вектором розвитку є інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання в корпусні дослідження. Це відкриває нові можливості для автоматизованого аналізу великих корпусів та виявлення складних закономірностей. Перспективним є також розвиток спеціалізованих корпусів для різних типів перекладу: юридичного, медичного, технічного тощо. Такі корпуси дозволять глибше зрозуміти специфіку перекладу в різних предметних сферах. Міждисциплінарний підхід є ще одним важливим напрямом розвитку. Інтеграція корпусних методів з когнітивістикою, психолінгвістикою та соціолінгвістикою може надати нові інсайти щодо процесів перекладу.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження демонструє, що корпусно-базовані перекладознавчі студії переживають період активного розвитку та методологічного оновлення. Перехід від описових до концептуальних і практично-орієнтованих підходів свідчить про зрілість цього вектору науки про переклад. Ключовими досягненнями останніх років є створення нових аналітичних платформ, що базуються на поєднанні різних теоретичних підходів, та активне впровадження корпусних методів у перекладацьку освіту. Інтенсивне зростання кількості публікацій, особливо в царині мультимодального перекладу, підтверджує актуальність та перспективність цього напрямку досліджень. Водночас виявлено низку проблем, що потребують вирішення. Насамперед, це необхідність створення єдиної методологічної платформи для забезпечення об'єктивності та відтворюваності результатів досліджень. Також важливим є подолання надмірної залежності від індивідуальних текстів та перекладацьких універсалій через інтеграцію лінгвістичних та позамовних чинників. Перспективи подальших розвідок включають кілька ключових векторів. По-перше, розвиток стандартизованих методологій корпусного аналізу, які б забезпечили науковість та об'єктивність досліджень. По-друге, створення спеціалізованих корпусів для різних типів та жанрів перекладу. По-третє, інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання в корпусні дослідження для автоматизації аналізу та виявлення складних закономірностей.

Література

1. Гренджер С., Лефер М.-О., ред. Extending the Scope of Corpus-Based Translation Studies. Лондон: Bloomsbury Academic, 2022. 289 с.
2. Кресс Г., ван Леувен Т. Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication. Лондон: Arnold, 2001. 142 с.
3. Лавіоза С. Corpus-based Translation Studies: Theory, Findings, Applications. Амстердам: Rodopi, 2002. 238 с.
4. Лі Д., Корбетт Дж., ред. The Routledge Handbook of Corpus Translation Studies. Лондон: Routledge, 2024. 456 с.

5. Mapping the knowledge domain of multimodal translation: a bibliometric analysis. Humanities and Social Sciences Communications. 2025. Vol. 12. Article 91. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-025-04510-x>
6. Review: Wang, Lim and Li (eds). 2021. New Perspectives on Corpus Translation Studies. Corpora. 2024. Vol. 19, No. 2. P. 243-247. URL: <https://www.eupublishing.com/doi/10.3366/cor.2024.0310>
7. Тан ІІ. An analytical framework for corpus-based translation studies. Humanities and Social Sciences Communications. 2024. Vol. 11. Article 1638. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-024-04250-4>
8. The translation of multimodal texts: challenges and theoretical approaches. Translation Studies. 2024. Vol. 17, No. 3. P. 285-302. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0907676X.2024.2290928>

References

1. Granger, S., Lefer, M.-A., eds. (2022). Extending the Scope of Corpus-Based Translation Studies. London: Bloomsbury Academic, 289 p.
2. Kress, G., van Leeuwen, T. (2001). Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication. London: Arnold, 142 p.
3. Laviosa, S. (2002). Corpus-based Translation Studies: Theory, Findings, Applications. Amsterdam: Rodopi, 238 p.
4. Li, D., Corbett, J., eds. (2024). The Routledge Handbook of Corpus Translation Studies. London: Routledge, 456 p.
5. Mapping the knowledge domain of multimodal translation: a bibliometric analysis. (2025). Humanities and Social Sciences Communications, vol. 12, article 91. Available at: <https://www.nature.com/articles/s41599-025-04510-x>
6. Review: Wang, Lim and Li (eds). 2021. New Perspectives on Corpus Translation Studies. (2024). Corpora, vol. 19, no. 2, pp. 243-247. Available at: <https://www.eupublishing.com/doi/10.3366/cor.2024.0310>
7. Tan, C. (2024). An analytical framework for corpus-based translation studies. Humanities and Social Sciences Communications, vol. 11, article 1638. Available at: <https://www.nature.com/articles/s41599-024-04250-4>
8. The translation of multimodal texts: challenges and theoretical approaches. (2024). Translation Studies, vol. 17, no. 3, pp. 285-302. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0907676X.2024.2290928>